

PAPER DETAILS

TITLE: Cografi Kosullar ve Baserî Cografya Baglaminda Türkiye'de Internet Kullanım Oranlarindaki Degisimler ve Internetin Etkileri

AUTHORS: Zafer Baskaya

PAGES: 29-53

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4124240>

Coğrafi Koşullar ve Beşeri Coğrafya Bağlamında Türkiye’de İnternet Kullanım Oranlarındaki Değişimler ve İnternetin Etkileri

Zafer Başkaya¹

Öz

Teknolojinin gelişimi ve yaygınlaşmasıyla dijitalleşmenin hızla arttığı Türkiye’de internet erişimi ve kullanımı artmaktadır. İnternet kullanımı insanların daha az çabayla Dünya’nın yakın ya da uzak birçok yerindeki kişi, bilgi ve olaylardan daha hızlı haberdar olmalarını sağlamıştır. İnternet kullanımının artması insanların ilgi, istek, ihtiyaçları gibi çeşitli etkenlere bağlı olarak dijital ortamların ve sosyal medya platformlarının sayısını da artırmıştır. İnternet; bilgi sorgulama, olaylardan haberdar olma, sesli ve görüntülü arama, çevrimiçi haber-gazete ve dergi okuma, mesajlaşma, video ve fotoğraf gönderme-izleme ya da indirme, eğitim, sağlık, kamu ve bankacılık hizmetlerine erişim, alışveriş, mal ve hizmetler hakkında bilgi alma, e-ticaret, toplumsal veya siyasal konularda tartışma ya da oylamaya katılma, iş arama ve iş başvurusu yapma gibi çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Çalışmada, Türkiye’de 16-74 yaş arası bireylerin internet kullanım oranlarındaki değişimler cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, işgücü ve kullanım amaçları gibi kriterlere göre incelenerek internet kullanımının etkileri vurgulanmıştır. Ayrıca coğrafi koşulların internet erişimi ve internet kullanım oranlarındaki farklılıklara etkisi sorgulanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Veri analizi, değerlendirme ve karşılaştırma tekniklerinden yararlanılarak sonuç ve öneriler sunulmuştur. Bu amaçla TÜİK’in Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerinden yararlanılmıştır. Veri analizi, değerlendirme ve karşılaştırma yöntemlerinin daha nitelikli olabilmesi için verilere dayalı olarak çeşitli tablo ve haritalar oluşturulmuştur. Çalışmada internet kullanım oranlarının bireylerin cinsiyet, yaş, meslek, işgücü gibi özelliklerine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. İnternet kullanımının hızlı artışı bireyler üzerinde bir takım olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Günümüzde bireylerin internetteki çeşitli dijital uygulamalar ve sosyal medya ortamlarını kullanırken yeterli bilinçlilik düzeyine sahip olmaması, çeşitli risk ve tehlikeler oluşturmaktadır. Bu nedenle bireylerin internet kullanımında daha bilinçli olmaları çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafi Koşullar, Beşeri Coğrafya, Türkiye, İnternet Kullanımı, İnternet Kullanım Oranları Değişimi, İnternet Kullanımının Etkileri

Başkaya, Z. (2024). Coğrafi Koşullar ve Beşeri Coğrafya Bağlamında Türkiye’de İnternet Kullanım Oranlarındaki Değişimler ve İnternetin Etkileri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13(4), 29-53. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1528610>

Geliş Tarihi	05.08.2024
Kabul Tarihi	11.10.2024
Yayın Tarihi	30.10.2024
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Bilecik, Türkiye, zafer.baskaya@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1538-4911

Changes in Internet Usage Rates and Effects of the Internet in Turkey in the Context of Geographical Conditions and Human Geography

Zafer Başkaya¹

Abstract

Internet access and usage is increasing in Turkey, where digitalization is rapidly increasing with the development and widespread use of technology. Internet use has enabled people to be informed more quickly about people, information and events in many parts of the world, near or far, with less effort. The increase in internet usage has also increased the number of digital environments and social media platforms depending on various factors such as people's interests, desires and needs. Internet; querying information, being informed about events, voice and video calling, reading online news - newspapers and magazines, messaging, sending - watching or downloading videos and photos, accessing education, health, public and banking services, shopping, getting information about goods and services., e-commerce is used by individuals for various purposes such as participating in discussions or voting on social or political issues, searching for and applying for a job. In the study, changes in internet usage rates in individuals between the ages of 16-74 in Turkey were examined according to criteria such as gender, education level, profession, workforce, and usage purposes, and the effects of internet use were emphasized. In addition, the effect of geographical conditions on the differences in internet access and internet usage rates was questioned. The document review method, one of the qualitative research approaches, was used in the study. Data analysis, evaluation and comparison techniques were used and results and suggestions were presented. For this purpose, TURKSTAT's Household Information Technologies Usage Survey data was used. In order to make data analysis, evaluation and comparison methods more qualified, various tables and maps were created based on the data. In the study, it was determined that internet usage rates differ according to individuals' characteristics such as gender, age, profession and workforce. The rapid increase in internet use causes some negative effects on individuals. Today, individuals' lack of sufficient awareness while using various digital applications and social media environments on the internet creates various risks and dangers. For this reason, it is very important for individuals to be more conscious in using the internet.

Keywords: Geographic Conditions, Human Geography, Türkiye, Internet Usage, Internet Usage Rates Change, Effects of Internet Usage

Başkaya, Z. (2024). Changes in Internet Usage Rates and Effects of the Internet in Turkey in the Context of Geographical Conditions and Human Geography, *Journal of the Human and Social Science Researches*, 13(4), 29-53. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1528610>

Date of Submission	05.08.2024
Date of Acceptance	11.10.2024
Date of Publication	30.10.2024
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Asst. Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Geography, Bilecik, Türkiye, zafer.baskaya@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1538-4911

Giriş

Doğaya ve mekâna galip gelmek için geçmişte ve günümüzde büyük çabalar sarf eden insanoğlu, Beşeri Coğrafya'nın en önemli unsurunu oluşturmaktadır. Geçmiş dönemlerde teknolojinin yoksunluğu ya da birçok alanda yetersiz olması insanoğlunu bazen coğrafi koşullarla mücadelede çaresiz bırakırken, günümüzde teknolojinin her alanda hızla gelişmesi, insanoğlunun ortaya koyduğu mekâna bağlı ya da mekâna bağlı olmayan beşeri sistemlerin yaygınlaşmasını sağlamıştır.

İnsanoğlunun doğaya ve mekâna hâkim olma isteği ve çabası possibilist yaklaşım ve possibilizmi öne çıkarmıştır (Tümertekin ve Özgüç, 2011, s. 26). Doğayla mücadelede olduğu gibi ekonomik olarak kalkınmanın sağlanabilmesinde ve bunun sürdürülebilirliğinde en önemli faktör insandır (Şahin, 2010, s. 4).

Coğrafi koşullara karşı insanın doğaya üstünlüğünü sağlamada çok önemli rol üstlenen teknolojinin her alanda gelişmesi beşeri olgu ve sistemlerin gelişme ve değişmesini sağladığı gibi beşeri sistemlerin yönettiği ekonomik olgu ve sistemlerin de gelişim ve değişimini sağlamıştır. Beşeri ve Ekonomik Coğrafya'yı ilgilendiren birçok alan ve olgu günümüzde teknolojik altyapıyla ilgili olarak yönetilmekte ve yönlendirilmektedir. İletişim teknolojisinin gelişmesi bu yönetme ve yönlendirmede en önemli unsurdur.

İletişim teknolojisinin gelişmesi ekonomide ve ekonomik sistemlerde dijital dönüşüm sürecini hızlandırmıştır. Günümüzde olduğu gibi gelecekte de ekonomiye yön verecek dijital dönüşüm, üretkenliği artırıp hizmet kalitesini yükselterek, çalışma koşullarında esneklik sağlayarak ve maliyetleri düşürerek bir sektörün ya da ülkenin bölgesel ya da küresel ölçekte rekabet edebilirliğine ciddi ölçüde katkı sağlamaktadır (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2022, s. 7). Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de teknoloji günümüzde aile veya bireylerin hayatında daha fazla yer almaya başlamıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte iletişim olanakları da hızla artmaya devam etmektedir. Teknolojinin gelişmesi Türkiye'de internete erişimi ve kişilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamalarına yönelik olarak internet kullanım oranlarını da artırmıştır.

İnternet kişilerin fikir ve düşüncelerini özgürce paylaşabildiği ve başka kişilerle anlık iletişim kurarak onların fikir ve düşüncelerini öğrenebildiği ya da görebildiği, zamandan ve maliyetten tasarruf sağlayarak bilgiye ulaşmada en kolay ve kullanışlı bilgisayar ağlarının oluşturduğu devasa iletişim ağıdır. Günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası olan internet, bir amaç için araç olmaktan çıkarak kişilerin hayatlarında sürekli yanı başında olmasına ihtiyaç duyduğu bir unsur haline gelmiştir (Özbay, 2021, s. 442).

Günümüzde iletişim, sağlık, eğitim, araştırma ve iş gibi pek çok alanda kullanılan internet, insanların yaşamında önemli kolaylıklar sağlamıştır. Birey ve toplumların dışında, kurum ve kuruluşlar da internetin getirdiği yenilik ve fırsatlarla iş yapma yöntemlerinde kalite ve hızlarını artırmanın yanı sıra maliyetlerini düşürmüştür. İnsanların günlük hayatında yaptıkları birçok iş ve işlemin günümüzde internet üzerinden yapılabilmesi internetin sanallıktan çıkmaya başlamasına neden olmuştur. İnternet kullanıcısı bir bireyin gerçek hayatta mevcut olan birçok hak ve sorumlulukların çevrimiçi ortamda da geçerli olmaya başlamasıyla yenilik ve fırsatlara açık olan internet, zararlı ve yasadışı kullanımlara da açık hale gelmiştir. Bu durum interneti birçok açıdan riskli ve tehlikeli bir ortam haline getirmeye başlamıştır (Güler, Bayzan ve Güneş, 2016, s. 1). İnternet ortamı çocuklar ve gençlerin internet kullanımı sırasında

karşılaşılabilecekleri çeşitli risk ve tehditler içermektedir. Bunlar; fiziksel, sosyal ve psikolojik zararlar, teknik zararlar, hayati zararlar olarak gruplandırılmaktadır (Canbek ve Sağıroğlu, 2007, s. 35). İnternetin aşırı kullanımı fiziki olarak olduğu gibi internet bağımlılığı, oyun bağımlılığı, patolojik internet kullanımı, dijital rahatsızlıklar ya da dijital davranış bozuklukları gibi sosyal ve psikolojik olarak ta olumsuz durumlara neden olmaktadır (İlhan ve Aydın, 2019, s. 758).

İnternete bağlanan bilgisayar ya da akıllı telefon gibi her internet sağlayıcı teknolojik cihazlar küresel internet ağının bir parçası olduğundan bu cihazlarda bulunan ve üçüncü şahıslarla paylaşılmaması gereken verilerin ya da bilgilerin korunması yönünde gerekli tedbirlerin alınmaması neticesinde karşılaşılabilecek tehdit ve olumsuzluklar günümüzde internette bilgi güvenliği sorununu ortaya çıkarmaktadır (Bayzan, Korkmaz ve Küçükali, 2009). İnternetin olumsuz etkilerinden kaçınmak için çocuklar ve gençlerde internet kullanımında aile kontrolü oldukça önemli olduğu gibi yetişkin bireylerde de bilişim şuurunun gelişmesi oldukça önemlidir.

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın amacı, Türkiye’de 16-74 yaş arası bireylerin internet kullanım oranlarındaki değişimleri cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, iş gücü ve kullanım amacı gibi kriterlere göre tespit edip, bireysel ve toplumsal etkileri açısından internet kullanımının avantaj ve dezavantajlarına vurgu yaparak, aşırı ve kontrolsüz internet kullanımının oluşturduğu olumsuz etkileri saptamak ve bu olumsuz etkilerin azaltılmasına yönelik çözüm önerileri getirmektir. Bu amaca uygun olarak öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. TÜİK’in Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması’nın verileri, hanelerde internete erişim ve bireylerin internet kullanımındaki değişimlerin saptanması, veri analizi, değerlendirme, yorumlama ve karşılaştırmaların yapılabilmesi açısından temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın amacına yönelik olarak bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim, meslek gibi çeşitli özelliklerine ve internet kullanım sıklığına göre internet kullanım oranları değişiminin ortaya konulabilmesi açısından veri analizi ve değerlendirmeler yapılabilmesi için çalışmada aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır:

1. Türkiye’de hanelerde internete erişim ve bireylerde internet kullanım oranları nasıl değişim göstermiştir?
2. Türkiye’de internet erişimi ve internet kullanım oranları bölgelere göre nasıl bir dağılım göstermektedir? Bu dağılımda etkili olan coğrafi faktörler nelerdir?
3. Türkiye’de internet kullanım oranları bireylerin yaş grubuna, cinsiyete, eğitim düzeyine, meslek grubuna, iş gücüne, kullanım sıklığına, eğitim düzeyine, mesleklere ve özel amaçlara göre nasıl bir değişim göstermiştir?
4. İnternet kullanımının olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
5. İnternet kullanımının olumsuz etkilerinden korunmak için neler yapılmalıdır?

Çalışmanın amacı doğrultusunda bireylerin internet kullanım oranları cinsiyet, yaş, meslek ve iş gücü durumlarına göre, bireylerin hangi sosyal medyayı ne oranda ve hangi amaçlarla kullandıklarına yönelik olarak daha iyi veri analizi, değerlendirme ve yorumlama yapılabilmesi için yıllara ve amacına göre veri tabloları oluşturulmuştur. Ayrıca bazı verilerle coğrafi koşulların internet erişimi ve internet kullanım oranlarına

etkilerinin saptanması için coğrafi olarak analiz ve değerlendirmelere yardımcı olması açısından Türkiye'nin TÜİK düzey 1 istatistik bölgeleri kapsamında hanelerde internet erişimi ve bireylerde internet kullanım oranlarının dağılışı haritaları oluşturulmuştur.

Verilerin analizi ve değerlendirilmesi aşamasında coğrafya biliminin dağılışı, bağlantı (ilişki), karşılaştırma ve sebep-sonuç (nedensellik) ilkeleri bağlamında veriler karşılaştırılarak değerlendirme ve yorumlamalar yapılmıştır. İnternet kullanımının bireylere sağladığı olumlu etkilerin yanı sıra, internet kullanımında bireylerin yeterli bilinçliliğe sahip olmamalarından kaynaklı kişisel mağduriyetleri içeren internet güvenliği; internetin bireyler üzerindeki fiziksel, sosyal ve psikolojik olumsuz etkileri ve toplumun temel taşı olan aile yapısındaki olumsuz etkilerine vurgu yapılarak sonuç kısmında bunun azaltılması ya da önlenbilmesine yönelik olarak öneriler getirilmiştir.

Bulgular

Türkiye’de hanelerde internete erişim ve bireylerde internet kullanım oranları nasıl değişim göstermiştir?

Türkiye’de internet kullanımı hızla artmaktadır. 2004’teki Türkiye’de Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması’na göre internet erişimi hanelerde %7 oranıyla oldukça kısıtlı durumdaydı. Bireylerde internet kullanım oranı ise %18,8 idi. İnternete erişim imkânlarının günümüze doğru hızlı bir şekilde artması, genel olarak internet kullanım oranını da hızlı bir şekilde artırmıştır. Nitekim 2023’te internet erişimi oranı %95,5’e yükselirken, bireylerde internet kullanım oranı da %87,1’e yükselmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Türkiye’de hanelerde internet erişimi ve bireylerde internet kullanımı

Yıllar	Hanelerde internet erişimi (%)	Bireylerde İnternet kullanımı (%)
2004	7,0	18,8
2005	8,7	17,6
2007	19,7	30,1
2008	25,4	35,9
2009	30,0	38,1
2010	41,6	41,6
2011	42,9	45,0
2012	47,2	47,4
2013	49,1	48,9
2014	60,2	53,8
2015	69,5	55,9
2016	76,3	61,2
2017	80,7	66,8
2018	83,8	72,9
2019	88,3	75,3
2020	90,7	79,0
2021	92,0	82,6
2022	94,1	85,0
2023	95,5	87,1

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

2004’te hanelerde ya da bireylerde internet erişiminde masaüstü bilgisayarlar önemli rol oynarken günümüze doğru dizüstü bilgisayar, tablet ve özellikle akıllı telefon kullanımının genel olarak hızla artması internet kullanımının artışında önemli bir etken olmuştur. İnternet sağlayıcı operatörlerin sayılarının artmasının yanı sıra internet erişim

hizmetlerinin de ekonomik olması bu durumun oluşmasında oldukça önemlidir. 2004'te Türkiye'de hanelerde masaüstü bilgisayar bulunma oranı %10 iken, bu oran 2023'te %14,9'a yükselmiştir. Hanelerde dizüstü bilgisayar, tablet, netbook bulunma oranı ise 2004'te %0,9 iken, 2023'te %45,2'ye yükselmiştir. 2004'te hanelerde cep telefonu bulunma oranı %53,7 iken bu oran hızla artarak 2023'te %99,7'ye yükselmiştir (URL 1). Bu durum son yıllarda internete kolay erişim sağlayan akıllı telefon kullanımının genel olarak hanelerin tamamına yakınında mevcut olduğunu göstermektedir. Akıllı telefonların diğer internet sağlayıcı bilişim teknolojilerine göre kolay taşınabilir ve her ortamda kullanabilme imkânının olması internete erişimin fazla olmasında önemli etkidir.

Türkiye’de internet erişimi ve internet kullanım oranları bölgelere göre nasıl bir dağılım göstermektedir? Bu dağılımda etkili olan coğrafi faktörler nelerdir?

Bir yerin özel konumu o yerin uzak veya yakın çevresine göre mevcut olduğu olanak, yarar ve kazançlar bağlamında avantajları ortaya çıkardığı gibi engelleyici, güçleştirici, zorluk çıkarıcı olarak dezavantajları da oluşturabilmektedir (Doğanay ve Orhan, 2016, s. 57). Bu bağlamda çalışmada TÜİK'in 12 sınıfa ayırdığı düzey 1 istatistik bölgelerine göre hanelerde internet erişim oranları ile bireylerin internet kullanım oranlarının analiz edildiği bu istatistik bölgeleri Türkiye'nin coğrafi bölgeleri sınırlarına uymamakla birlikte genel olarak yönlere ya da denizlere göre olan konumlarına göre isimlendirilmiştir. Türkiye düzey 1 istatistik bölgelerine göre hanelerde internet erişim oranlarına bakıldığında, 2011 yılında en fazla internet erişim oranının Türkiye'nin batı ve orta kesiminde bulunan istatistik bölgelerinde olduğu görülmektedir. Bu istatistik bölgeleri içerisinde TR1 İstanbul bölgesi internet erişiminin en fazla olduğu (%56,9) istatistik bölgesidir (Harita 1). Bu istatistik bölgesinin çevresinde yer alan ve genel olarak Marmara coğrafi bölgesinin büyük bir kısmını oluşturan TR2 Batı Marmara ve TR4 Doğu Marmara istatistik bölgelerinde de internet erişimi birçok istatistik bölgesine göre fazladır. TR5 Batı Anadolu, TR7 Orta Anadolu ve TR3 Ege istatistik bölgeleri de internet erişiminin daha fazla olduğu istatistik bölgelerdendir. 2011 yılında hanelerde internet erişiminin en az olduğu istatistik bölgeleri ise genel olarak Türkiye'nin kuzeydoğu, doğu ve güneydoğusunda yer almaktadır (Harita 1). Bu durum Türkiye'nin bu kesimlerindeki yeryüzü şekilleri ve iklim özellikleri gibi coğrafi koşullarla oldukça ilişkilidir. İnternet sağlayıcı operatör şirketleri yatırımlarını nüfus ve yerleşme yoğunluğunun fazla olduğu kesimlerde yoğunlaştırabilmektedir. Nitekim, nüfusun dağılımını etkileyen coğrafi ana faktörler; yeryüzü şekilleri (topografik özellikler), iklim, hidrografik özellikler, toprak özellikleri, coğrafi konum gibi faktörlerdir (Tanoğlu, 1966, s. 69; Akbaş, 2020, s.32). Nüfus ve yerleşmenin dağılımını etkileyen beşeri faktörler ise tarım, sanayi, madencilik, ticaret ve turizm faaliyetleri ile ulaşım özellikleri gibi faktörlerdir (Karabağ ve Şahin, 2014, s. 28-30). Marmara coğrafi bölgesi ticaret, sanayi, ulaşım, turizm ve tarım potansiyelinin yüksek oluşu ile önemli bir nüfus toplanma alanıdır (Arıncı, 2018, s. 185). Bu bağlamda başta Marmara bölgesi olmak üzere, İç Anadolu ve Ege bölgelerinde doğal ve beşeri faktörlere göre şekillenen nüfus fazla olduğundan bu bölgeler içinde yer alan düzey 1 istatistik bölgelerinde internet erişimi ve internet kullanım oranı daha fazladır.

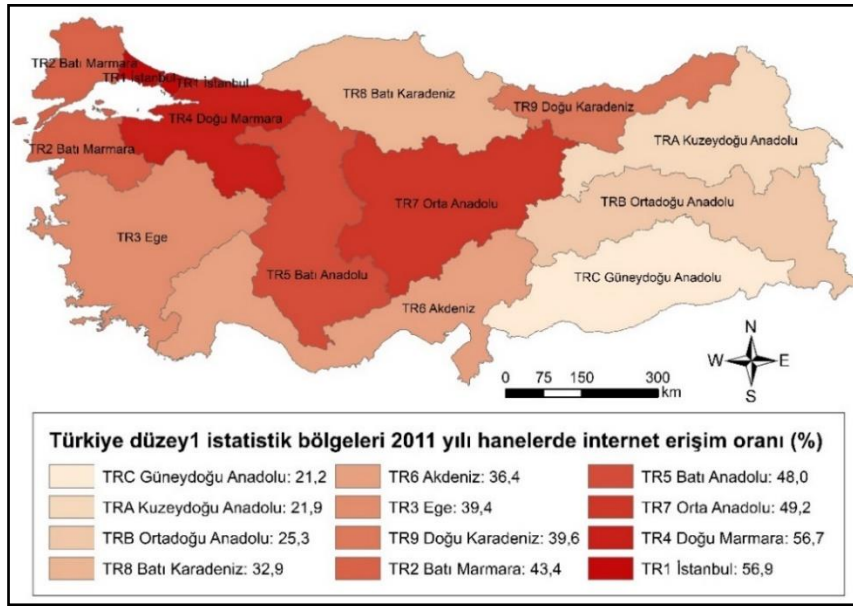
Hanelerde internet erişimi oranı ve bireylerde internet kullanım oranları hanelerin ve bireylerin sosyo-ekonomik koşullarındaki yeterlilikler kadar hanelerin ya da bireylerin yaşadığı özel coğrafi konum ve coğrafi koşullarla oldukça ilişkilidir. Nitekim Türkiye’de

illerin ve bölgelerin bulunduğu özel coğrafi konum ve coğrafi koşullar hanelerin ya da bireylerin yaşamlarını kolaylaştırdığı gibi zorlaştırabilmektedir. Türkiye'nin yükselti farkı ve engebeli arazinin fazla olduğu coğrafi bölgelerinde internet erişimi diğer bölgelere göre zorlaşabilmektedir. Yüksek plato ve dağlık alanlar ile bunların içerisinde yer alan derin vadilerin tabanlarında ya da yamaçlarında yer alan yerleşmelerde internete erişim imkânları yeryüzü şekillerinin etkisiyle kısıtlı olabilmektedir. Türkiye'nin doğusundaki Doğu Anadolu coğrafi bölgesinin yüksek ve engebeli kesimleri ile Karadeniz coğrafi bölgesinin özellikle doğu kesimleri bu özellikteki arızalı ve engebeli alanlar olduğundan internet erişimi ve kullanımında kısıtlılıklar yaşanabilmektedir. Kış mevsiminde zor kış şartlarının yaşandığı bu bölgelerin birçok kesiminde ise internet erişimi iklim şartlarının olumsuz etkisiyle daha da kısıtlanabilmektedir. Türkiye'de internet erişimi ve kullanımını kısıtlayan topografik olumsuzluklar Doğu Anadolu coğrafi bölgesinde daha fazla olmasına rağmen ülkenin kuzey ve güney kesimleri başta olmak üzere farklı kesimlerindeki sıradağların arasında yer alan derin vadi tabanları ve çevrelerinde de aynı internet erişim kısıtlılıkları yaşanabilmektedir. Bu durumun oluşmasında Türkiye'de Dünya'nın önemli kıvrım sistemlerinden olan Alp-Himalaya Sistemi'ndeki Kuzey Anadolu Dağları ile Toros Dağları sıradağ kuşaklarının bulunması oldukça etkilidir. Bu dağ kuşakları Türkiye'nin kuzey ve güney kenarlarında oldukça yüksek ve belirgin olarak uzanmaktadır (Özgür, 2001, s. 16). Türkiye çok engebeli ve 1132 m. ortalama yüksekliği ile oldukça yüksek bir ülkedir (Şahin, 2002, s. 19; Şahin, Doğanay ve Özcan, 2006, s. 32). Türkiye'nin yükseklik ve eğim değerlerinin fazla olmasında; kuzeyindeki Kuzey Anadolu Dağları ve güneyindeki Toros Dağları'nın fazla alan kaplaması ve Anadolu'nun epirojenik hareketlerle toptan yükselmiş olmasının (Şahin, 2002, s. 20; Şahin, Doğanay ve Özcan, 2006, s. 32) yanı sıra geniş alanlarda daha sonra volkanizmayla ortaya çıkan volkanik malzemelerin yüzeyde birikimi neticesinde yer kabuğunun kalınlaşması ve Akdeniz ile Karadeniz'in tabanlarının alçalması etkili olmuştur (Aylar, 2015, s. 55). Türkiye'de batıdan doğuya doğru yükseklik hızla artmaktadır. Bu durum arazi engebeliğinin de batıdan doğuya doğru artmasında önemli bir etkindir.

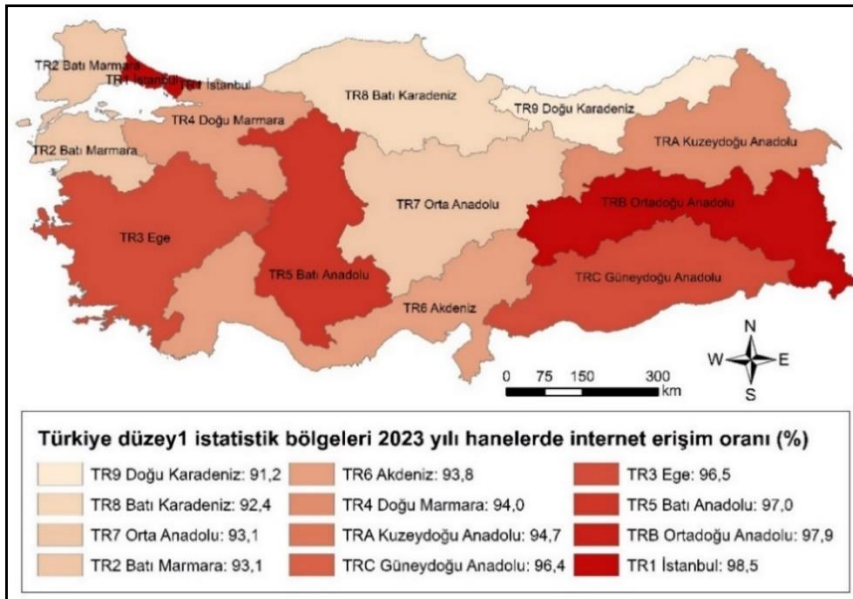
2023 yılında Türkiye'de düzey 1 istatistik bölgelerinin tamamında hanelerde internet erişimi oranı %90'ların üzerine çıkmıştır. İstanbul istatistik bölgesi internete erişim oranının en fazla (%98,5) olduğu bölgedir. Bunu TR7 Ortadoğu Anadolu, TR5 Batı Anadolu ve TR3 Ege istatistik bölgeleri izlemektedir (Harita 2). 2023 yılında Türkiye'de hanelerde internet erişim oranlarının düzey 1 istatistik bölgelerinde hızla arttığı, daha dengeli ve birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir. Zamanla Türkiye'nin birçok noktasında internete olan talebin artması ve iletişim ağının yaygınlaşması Türkiye'nin tamamına yakınında internete erişimi hızlandırmış ve yaygınlaştırmıştır.

Türkiye'de coğrafi koşulların olumsuzluklarının azaltılması yönünde son yıllarda internet erişimi sağlayan operatör şirketler tarafından baz istasyonlarının sıklaştırılması ve kapsama alanının genişletilmesi yönünde önemli çalışmalar yapılmaktadır. Nitekim Türkiye'nin kuzeydoğu, doğu ve güneydoğu kesimleri başta olmak üzere internet erişiminin kısıtlı olduğu birçok yerinde coğrafi koşulların olumsuz etkisinin giderek azaldığını görebilmekteyiz. Türkiye düzey 1 istatistik bölgelerinin 2011 ile 2023 yılları için oluşturulan hanelerde internet erişim oranları haritalarında Türkiye'nin kuzeydoğu, doğu ve güneydoğusundaki coğrafi bölgelerini temsil eden TRA Kuzeydoğu Anadolu,

TRB Ortadoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu istatistik bölgelerine bakıldığında hanelerde internet erişimi oranlarının artması bu durumu daha iyi desteklemektedir.

Harita 1. Türkiye düzey 1 istatistik bölgelerine göre hanelerde internet erişim oranının dağılışı (2011). (TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023 verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır).

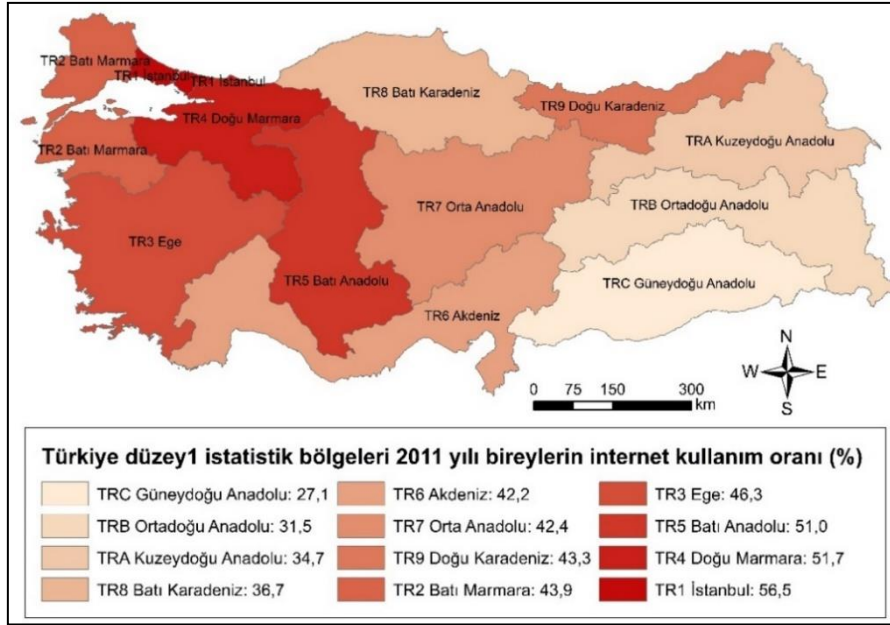

Harita 2. Türkiye düzey 1 istatistik bölgelerine göre hanelerde internet erişim oranının dağılışı (2023). (TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023 verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır).

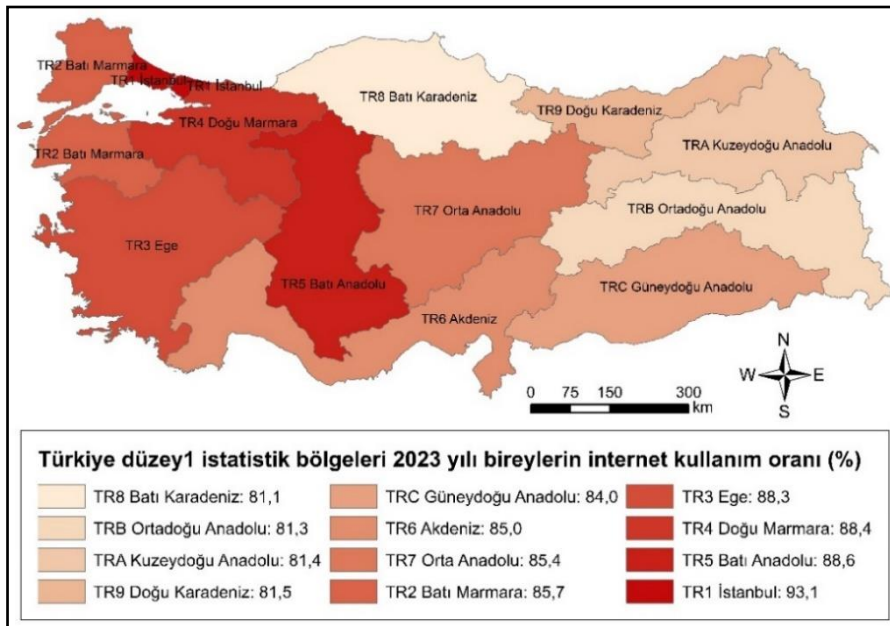
Türkiye’de internet kullanım oranları bireylerin yaş grubuna, cinsiyete, eğitim düzeyine, meslek grubuna, iş gücüne, kullanım sıklığına, eğitim düzeyine, mesleklere ve özel amaçlara göre nasıl bir değişim göstermiştir?

Hanelerde internet erişimi daha çok hane ya da bireylere sunulan hizmetin niteliğini gösteren bir ölçüttür. Ancak bireylerin internet kullanımı yaş, cinsiyet, meslek, işgücü, sosyo-ekonomik durum gibi özelliklerine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. 2011 yılı Türkiye düzey 1 istatistik bölgelerinde bireylerin internet kullanım oranlarına göre, İstanbul istatistik bölgesi başta olmak üzere Türkiye’nin batı ve orta kesimlerindeki istatistik bölgelerinde bireylerin internet kullanım oranı daha fazladır. Bu kesimlerdeki istatistik bölgelerini oluşturan illerde iş, ticaret, sanayi ve çeşitli hizmet alanlarının daha fazla olmasının ortaya çıkardığı avantajlar ile nitelikli insan gruplarının daha fazla olması internet kullanım oranlarının buralarda daha yüksek olmasını sağlayabilmektedir. 2011 yılında bireylerin internet kullanım oranlarının en az olduğu istatistik bölgeleri Türkiye’nin kuzeydoğu, doğu ve güney kesimlerindeki istatistik bölgeleridir (Harita 3). Bu durumu yeryüzü şekilleri ve iklim özellikleri gibi coğrafi koşulların yanı sıra bireylerin ekonomik durumları da etkileyebilmektedir.

Türkiye düzey 1 istatistik bölgelerine göre bireylerin internet kullanım oranı, tüm illerde önemli bir artış gösterdiğinden 2023 yılında istatistik bölgelerin tamamında internet kullanım oranı %80’in üzerine çıkmıştır (Harita 4). Türkiye düzey 1 istatistik bölgeleri içerisinde en fazla TR1 İstanbul istatistik bölgesi (%93,1) internet kullanım oranına sahip olup, genel olarak Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerindeki illerin oluşturduğu istatistik bölgelerinde internet kullanım oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Harita 4). Marmara, Ege ve İç Anadolu coğrafi bölgeleri içerisinde yer alan istatistik bölgelerinde internet kullanım oranının diğer coğrafi bölgeler içerisindeki istatistik bölgelerinden fazla olmasında doğal ve beşeri coğrafi koşulların etkisi önemlidir. Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgeleri yer şekilleri açısından Doğu Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz bölgelerine göre yükselti ve engebeliğin daha az ve iklim şartlarının daha elverişli olduğu bölgelerdir. Bu bölgelerde doğal coğrafi koşulların elverişliliği nüfus, yerleşme, tarım, ulaşım, sanayi, ticaret ve turizm gibi beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerini doğrudan etkilemektedir. Doğal coğrafi koşulların bir yerde ya da bölgede elverişli olması beşeri coğrafi özelliklerinin de o yer ya da bölgede daha elverişli olmasına ve gelişmesine neden olmaktadır. Beşeri coğrafi özelliklerin bir yer ya da bölgede gelişmesi o yerde nüfusun hızlı artışında oldukça önemlidir. Nitekim beşeri coğrafi özelliklerin elverişli olduğu alanlar göç hareketlerinin o alana doğru olduğu nüfus çekim alanlarıdır. Nüfusun bir yerde artışı ve yoğunlaşması o yerde sanayi ve ticaret yatırımları, ulaşım, altyapı ve bayındırlık hizmetlerinin daha hızlı gerçekleşmesinde de oldukça önemli etkindir. Dolayısıyla Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinin büyük bir kısmı doğal ve beşeri coğrafi faktörler açısından elverişli durumda olduğundan birçok alanda yatırımların yoğunlaştığı bölgelerdir. Yatırımların arttığı alanlarda nitelikli mesleklere sahip kalifiye insan grupları daha fazla olduğundan iş hayatı ya da mesleklere bağlı olarak internet kullanım oranları da artış gösterebilmektedir. Nitekim bireylerin nitelikli işlere sahip olması sosyal ve ekonomik durumlarını etkileyen önemli bir etken olabilmektedir. Bu bağlamda Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki illerin oluşturduğu düzey 1 istatistik bölgelerinde kişilerin çalışma hayatlarına bağlı olarak internet kullanım oranları da diğer istatistik bölgelerine göre nispeten daha düşük bir durum sergilemektedir.

Harita 3. Türkiye düzey 1 istatistik bölgelerine göre bireylerin internet kullanım oranının dağılışı (2011). (TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023 verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır).

Harita 4. Türkiye düzey 1 istatistik bölgelerine göre bireylerin internet kullanım oranının dağılışı (2023). (TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023 verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır).

2004'te erkeklerde internet kullanım oranı %25,7 olup kadınlardaki internet kullanım oranı olan %12,1'in iki katından fazladır. 2023'e kadar hem erkeklerde hem de kadınlarda internet kullanım oranı sürekli artmıştır. 2023'te erkeklerde internet kullanımı %90,9 düzeyine, kadınlar ise %83,3'e yükselmiştir (Tablo 2). Günümüzde erkekler ile kadınlar arasında yaklaşık %7'lik bir fark bulunmaktadır. 2004'te bu fark daha fazla iken günümüzde azalmıştır. Bu durum kadınların da erkekler kadar bilişim teknolojilerine ve internet erişimine ulaşabildiğini fakat kadınların erkeklerden daha az oranda interneti kullandıklarını göstermektedir. Erkeklerin internet kullanım oranının kadınlardan fazla olmasının nedenleri hakkında net bilimsel veriler olmasa da bunun en önemli nedenlerinin Türkiye'de geri kalmış bölgeler olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere bazı bölgelerde geleneksel aile yapısı ve anlayışına bağlı olarak kadınların birçok durumda aile baskısı altında olmasından ve Türkiye genelinde kadınlarda eğitim seviyesinin erkeklere göre daha düşük olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'de bireylerin internet kullanım oranları genel olarak 2004'te %18,8 düzeyinde iken 2023'te %87,1'e ulaşmıştır (Tablo 2). Bu bağlamda yaklaşık 20 yılda genel olarak internet kullanım oranı 4 katından fazla artmıştır. Günümüzde gerek gençlerin internet ve sosyal medya kullanımına oldukça ilgili olması gerekse internetin hayatın her alanında kullanılması gelecek yıllarda internet kullanım oranlarının daha da artacağına önemli bir göstergesidir.

Tablo 2. Cinsiyete göre bireylerin internet kullanım oranı (%)

Yıllar	Erkek	Kadın	Genel
2004	25,7	12,1	18,8
2005	24,0	11,1	17,6
2007	39,2	20,7	30,1
2008	45,4	26,6	35,9
2009	48,6	28,0	38,1
2010	51,8	31,7	41,6
2011	54,9	35,3	45,0
2012	58,1	37,0	47,4
2013	59,3	38,7	48,9
2014	63,5	44,1	53,8
2015	65,8	46,1	55,9
2016	70,5	51,9	61,2
2017	75,1	58,7	66,8
2018	80,4	65,5	72,9
2019	81,8	68,9	75,3
2020	84,7	73,3	79,0
2021	87,7	77,5	82,6
2022	89,1	80,9	85,0
2023	90,9	83,3	87,1

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

Bireylerin 16-74 yaşları arasındaki yaş gruplarına göre bir değerlendirme yapıldığında yılın son üç ayı içerisinde genç ve orta yaş grubundaki bireylerde genel olarak internet kullanım oranı daha fazladır. Bu durum genç ve orta yaş grubundaki bireylerin teknoloji kullanımını daha fazla benimsemiş olabileceğini yönünde bir fikir oluşturmaktadır. Yaşlı bireylerde ise internet kullanım oranlarının daha az olduğu görülmektedir. Nitekim

yaşlıların diğer yaş gruplarına göre teknoloji ve internet kullanımını benimsemesi daha düşük olsa da internet kullanımı yaşlılarda da hızla artmaktadır (Görgün Baran, Koçak Kurt ve Serdar Tekeli, 2017, s. 7).

2004 yılında 16-24 yaş aralığındaki bireylerin yılın son üç ayında internet kullanım oranı %26,6 olup yaş grupları içerisinde en yüksek düzeydedir. Bireylerin yaşları arttıkça internet kullanım oranının azaldığı tespit edilmiştir. Nitekim Tablo 3'teki 16-24 yaş grubundan 65-74 yaş grubuna doğru internet kullanım oranları incelendiğinde bu durum görülmektedir. 2004 yılında 16-24 arası yaşta internet kullanımı %26,6 iken, 65-74 yaş aralığına gelindiğinde internet kullanım oranı %0,4'e kadar düşmüştür. Teknolojinin hayatımızda daha fazla yer almasıyla her yaştan ve yaş grubundan insanların internet kullanım oranları da artmaktadır. 2004 ile 2023 yılları arasındaki internet kullanım oranları değişimi bu durumu kanıtlamaktadır (Tablo 3). 2004 yılında 65-74 yaş grubundaki bireylerde internet kullanım oranı %0,4 ile oldukça düşük seviyede iken 2023 yılına gelindiğinde bu yaş grubunun dahi internet kullanım oranı %40,7'ye ulaşmıştır. 2004 yılında 16-24 yaş aralığındaki bireylerin internet kullanım oranı 25-34 yaş grubundaki bireylerden daha fazla iken bu durum 2019 yılından itibaren değişmiş, 25-34 yaş grubu internet kullanım oranının en fazla olduğu yaş grubu olmuştur (Tablo 3). Bunun en önemli sebeplerinden biri 2019 yılında ortaya çıkan COVID-19 salgını sonucu bu yaş aralığındaki çalışan bireylerin işlerinin önemli bir kısmını internet ortamında gerçekleştirme durumunda kalmalarıdır. Nitekim 2019 ile 2020 yılları arasında 25-54 yaş aralığındaki bireylerde internet kullanım oranının 16-24 yaş aralığındaki bireylere göre daha fazla artması, 25-54 yaş aralığındaki bireylerin çalışma hayatında daha fazla yer almalarından kaynaklı olarak interneti daha fazla kullanmak durumunda olmalarıyla ilgili olabilir.

Tablo 3. Yaş grubuna göre bireylerin son 3 ayda internet kullanım oranı (%)

Yıllar	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74
2004	26,6	15,7	9,4	5,5	1,6	0,4
2005	27,8	16,7	9,7	6,3	2,3	0,9
2007	50,4	32,3	23,8	14,8	4,8	1,4
2008	54,8	41,4	29,3	19,4	6,9	1,6
2009	59,4	45,1	30,2	18,6	6,2	2,0
2010	62,9	50,6	34,7	22,4	7,8	2,7
2011	65,8	55,1	39,7	22,7	10,4	2,7
2012	67,7	58,5	42,6	25,5	11,9	3,6
2013	68,7	58,8	45,6	24,9	11,1	4,2
2014	73,0	67,1	52,0	30,4	15,3	5,0
2015	77,0	71,7	55,4	34,0	17,2	5,6
2016	84,3	78,8	65,4	41,3	21,0	8,8
2017	87,2	85,7	73,9	51,7	27,2	11,3
2018	90,7	90,1	80,7	61,5	39,2	17,0
2019	90,8	91,7	85,9	68,5	42,6	19,8
2020	91,8	93,5	89,1	74,8	50,9	27,1
2021	95,7	95,8	90,9	80,1	58,6	32,5
2022	95,5	96,5	92,6	83,6	64,2	36,6
2023	96,6	97,7	94,6	88,6	68,1	40,7

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

İnsanların eğitim düzeyi yaşam süresi boyunca ekonomik ve sosyal durumlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Dolayısıyla insanların iş bulma ve iş hayatındaki yeterlilikler eğitim düzeyleriyle yakından ilişkili olabilmektedir. Profesyonellik gerektiren işlerde çalışan kişiler genel olarak çalışma hayatlarının gereği olarak bilişim teknolojisini daha fazla kullanmak durumunda kalabilmektedir. Bireylerin eğitim durumuna göre son 3 ay içerisindeki internet kullanım durumlarına bakıldığında eğitim düzeyi arttıkça internet kullanım oranlarının arttığı görülmektedir. 2004 yılında bir okulu bitirmeyen bireylerin interneti kullanım oranı %0,7 iken, bu oran ilköğretim mezunları içerisinde %1,3 idi. İlköğretim ya da ortaokul mezunları %17,6, lise mezunları %29,8, üniversite ve üzeri mezunu bireyler ise %60,1 oranında interneti kullanmaktaydı (Tablo 4). İletişim teknolojisinin insanların hayatına daha fazla girmesi her eğitim düzeyindeki bireylerin internet kullanımını artırmıştır. Nitekim 2023 yılında ilköğretim mezunu olmayan bireylerin internet kullanım oranı %35,3'e yükselirken, ilköğretim mezunlarının %75,9'a, ilköğretim ya da ortaokul mezunlarının %93,6'ya, lise ya da mesleki lise mezunlarının %97,2'ye, üniversite ve üzeri mezunların ise %99,4'e ulaşmıştır (Tablo 4). Eğitim düzeyine göre bireylerin internet kullanımının artması, eğitim düzeyine göre şekillenen sosyal statü ve mesleki yaşamlarının gereği olarak internet kullanma gerekliliğinden kaynaklanabilmektedir.

Tablo 4. Eğitim düzeyine göre bireylerin son 3 ayda internet kullanım oranı (%)

Yıllar	Bir okul bitirmede	İlkokul	İlköğretim/Ortaokul	Lise ve mesleki lise	Üniversite/yüksek lisans/doktora
2004	0,7	1,3	17,6	29,8	60,1
2005	0,4	1,7	15,1	32,9	62,6
2007	0,8	6,4	31,3	59,8	82,7
2008	2,1	9,8	41,1	64,4	86,6
2009	2,1	11,1	52,4	70,6	87,7
2010	2,8	14,0	54,0	69,9	89,6
2011	2,8	15,7	57,7	73,3	91,0
2012	3,5	17,7	57,6	76,4	93,0
2013	2,6	17,9	59,4	74,5	91,7
2014	3,2	22,4	64,3	79,2	93,6
2015	6,1	25,9	67,2	80,6	94,1
2016	7,4	34,7	75,8	86,4	95,6
2017	12,2	43,0	82,0	89,8	97,0
2018	16,2	54,0	86,5	92,3	97,7
2019	18,7	59,0	87,3	94,5	98,0
2020	22,3	64,1	89,0	94,8	98,7
2021	28,9	67,5	92,3	96,4	99,1
2022	30,5	71,6	92,1	96,4	99,0
2023	35,3	75,9	93,6	97,2	99,4

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

Bireylerin internet kullanım sıklığındaki son on yıllık değişimlere bakıldığında, 2013 yılının son üç ayı içerisinde erkeklerde internet kullanım oranı %53,1 iken kadınlarda %33,4 oranında, genel olarak ise %43,2 idi. 2023 yılının son üç ayı içerisinde ise internet kullanım sıklığı erkeklerde %89,8'e kadınlarda ise %82,1'e yükselmiş, genel olarak ise %86,0'a ulaşmıştır (Tablo 5). 2013 yılından 2023 yılına kadar olan 10 yıllık süreçte internet kullanım sıklığı yılın son 3 ayı içerisinde erkeklerde yaklaşık 1,7 kat, kadınlarda yaklaşık 2,5 kat, genel olarak ise yaklaşık 2 kat artmıştır. Bu durumun tersine 2013 yılından 2023

yılına kadar olan süreçte son 3 ay ile 1 yıl arasında ve 1 yıldan önce internet kullananların oranlarında hızlı bir düşüş görülmektedir (Tablo 5). Bu durum günümüze doğru internet kullanım sıklığının oldukça fazla arttığına önemli bir göstergesidir. Buradan hareketle gelecekte de gerek cinsiyete göre gerekse genel olarak internet kullanım sıklığının daha fazla artacağı söylenebilir.

Tablo 5. Bireylerin internet kullanım sıklığı (%)

Yıllar	Son 3 ay içerisinde			3 ay-1 yıl arasında			1 yıldan önce		
	Erkek	Kadın	Genel	Erkek	Kadın	Genel	Erkek	Kadın	Genel
2013	53,1	33,4	43,2	3,5	2,6	3,1	2,7	2,6	2,7
2014	58,2	38,8	48,5	2,6	2,5	2,6	2,7	2,8	2,7
2015	61,2	42,1	51,6	2,4	1,9	2,1	2,3	2,1	2,2
2016	67,6	49,2	58,3	1,2	1,0	1,1	1,7	1,7	1,7
2017	72,8	56,6	64,7	1,1	1,1	1,1	1,2	1,0	1,1
2018	78,2	63,9	71,0	1,0	0,8	0,9	1,1	0,8	0,9
2019	80,4	67,6	74,0	0,5	0,6	0,6	0,9	0,6	0,8
2020	83,3	72,1	77,7	0,6	0,5	0,6	0,8	0,7	0,7
2021	86,5	76,4	81,4	0,5	0,6	0,5	0,8	0,6	0,7
2022	87,6	79,3	83,4	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
2023	89,8	82,1	86,0	0,4	0,6	0,5	0,7	0,6	0,6

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

Türkiye’de internet kullanımı çeşitli meslek gruplarındaki bireylerin meslek hayatlarında işlerini zamanında ve sistematiik olarak gerçekleştirebilmeleri için oldukça önemlidir. TÜİK’in Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması’nda internet kullanım oranlarına göre meslek grupları 9 sınıfa ayrılmıştır. Bu meslek grupları içerisinde 2013 ve 2023 arasında internet kullanımının en fazla olduğu meslek grubu profesyonel meslek mensuplarıdır. 2023 yılında bu meslek grubundaki bireylerin tamamına yakını (%99,8) interneti meslek hayatında kullanmaktadır. İnternet kullanımında bu meslek grubunu teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel olarak çalışanlar izlemektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Bireylerin meslek gruplarına göre internet kullanım oranı (%)

Meslek grupları	2013 yılı	2023 yılı
Profesyonel meslek mensupları	94,5	99,8
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	92,9	99,8
Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	91,6	99,5
Yöneticiler	90,5	99,4
Hizmet ve satış elemanları	73,4	97,6
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	72,9	98,2
Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	70,9	97,9
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	48,7	92,1
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	19,0	76,1

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

Günümüzde iletişim teknolojisinin ve bilgisayar ağının gelişmesi ile birçok meslek grubunda ticaret ve hizmet akışı, veri depolama, veri transferi gibi birçok faaliyet internet üzerinden daha kolay bir şekilde bilgisayar ağı üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu durum internet kullanımını birçok meslek için vazgeçilmez hale getirmektedir. Tablo 6 incelendiğinde internet kullanımının ticaret, hizmet, veri depolama gibi mesleklerde oldukça fazla olduğu görülmektedir. İnternet kullanımının en az olduğu meslek grupları

ise nitelik gerektirmeyen işlerde çalışan bireyler ya da tarım, orman ve su ürünleri çalışanları gibi meslek grupları olmalarına rağmen bu meslek gruplarında da internet kullanım oranları son yıllarda hızla artış göstermiştir. Bu durum günümüzde internet üzerinden bilgi paylaşma ve e-ticaretin yaygınlaştığının önemli bir kanıtıdır.

Bireylerin yaş ve eğitim durumlarında olduğu gibi işgücü durumlarına göre de internet kullanım oranları zamana ve mekâna bağlı olarak değişebilmektedir. Nitekim 2007 yılından 2023 yılına kadar olan süreçte hem iş gücüne dâhil olanlar hem de işgücüne dâhil olmayanlar içerisinde internet kullanım oranları çok fazla artmıştır. İşgücüne dâhil olanlar ücretli veya maaşlı çalışanlar, işverenler, kendisine çalışanlar, ücretsiz aile işçisi ve işsizlerden oluşmaktadır. İş gücüne dâhil olanlar içerisinde ücretli veya maaşlı çalışanlar ile işverenlerde internet kullanım oranının çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu gruplardaki bireyler genel olarak ticaret, sanayi ya da hizmetler sektörünün farklı alanlarında çalıştıklarından çalışma hayatlarında ve çalışmanın gerekliliği ve sorumluluğuyla çalışma hayatı dışında da internet kullanma ihtiyacı yüksek olan bireyler olduğundan bu bireylerde internet kullanım oranları çok fazladır. İşsiz olanlarda ise herhangi bir işte çalışmamanın ortaya çıkardığı boş zamanın fazlalığı neticesinde internet kullanım oranı artabilmektedir. Ücretsiz aile işçisi bireylerde ise internet kullanım oranı diğer gruplardan oldukça düşüktür (Tablo 7).

Tablo 7. İşgücü durumuna göre bireylerin son 3 ayda internet kullanım oranı (%)

Yıllar	İş gücüne dâhil olanlar					İş gücüne dâhil olmayanlar				
	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli	İşveren	Kendi hesabına çalışan	Ücretsiz aile işçisi	İşsiz	Eğitim öğretime devam ediyor	Ev işleriyle meşgul	Emekli veya işi bırakmış	Engelli veya hasta	Ailevi ve kişisel nedenler
2007	45,1	54,2	19,3	12,9	42,2	82,8	6,9	8,7	0,6	32,3
2008	52,9	67,7	22,7	13,3	48,7	83,3	10,0	12,6	4,5	26,9
2009	56,8	66,1	21,1	15,7	41,6	88,2	12,4	15,9	5,3	30,9
2010	60,5	67,8	26,4	16,2	48,2	89,5	14,3	18,2	5,0	35,8
2011	64,6	76,6	28,1	16,5	53,9	88,3	18,3	17,7	4,9	31,5
2012	66,0	76,6	32,2	16,9	54,4	89,9	19,9	22,2	6,3	56,8
2013	67,5	78,6	33,8	20,8	55,6	87,6	19,1	18,9	7,1	43,2
2014	71,2	81,6	41,2	24,7	58,0	89,3	24,6	24,9	6,7	54,4
2015	74,9	85,1	48,3	35,4	64,2	89,4	28,4	25,1	11,6	50,0
2016	81,4	89,6	50,9	35,0	72,2	93,0	36,9	29,6	12,8	77,0
2017	86,5	93,5	58,5	33,5	76,1	93,2	45,9	38,0	16,3	74,0
2018	89,7	95,2	66,5	46,8	86,4	94,8	54,1	48,5	24,1	78,6
2019	92,9	93,9	71,2	49,6	85,9	94,2	57,9	51,9	21,3	88,5
2020	94,9	95,7	77,8	57,7	88,2	94,7	62,3	59,8	35,4	72,6
2021	96,1	98,3	80,2	63,4	90,9	97,8	66,9	64,6	40,3	87,6
2022	96,4	98,8	85,7	67,0	91,5	96,1	70,8	65,6	41,9	-
2023	97,7	99,6	89,5	69,6	93,8	97,3	73,6	70,6	47,7	-

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

İşgücüne dâhil olmayanlar içerisinde eğitim-öğretime devam edenlerin internet kullanım oranı 2023 yılında %87,3'e ulaşmıştır (Tablo 7). Bu grup içerisindeki bireylerin eğitim-öğretim faaliyeti dışında da çeşitli amaçlarla sosyal medya platformlarında fazla zaman geçirmeleri internet kullanım oranlarını artırmaktadır. Ev işleriyle meşgul (ev hanımları) ve emekli veya işi bırakmış kişilerde internet kullanım oranları 2007 yılında %10'un altında iken 2023 yılında %70'in üzerine ulaşmıştır (Tablo 7). Bu durum internetin bir işte çalışmayan gruplarda da yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir. İşgücüne dâhil

olmayanlar içerisinde internet kullanım oranının en az olduğu grup engelli ya da hasta bireylerdir. Bu gruptaki bireylerin internet kullanımındaki güçlükler internet kullanım oranlarının az olmasını destekleyen önemli etkidir.

İnternet kullanımı eğitim, mesleki ve özel amaçlara yönelik olarak öğrenme için de yaygın olarak kullanılmaktadır. 2015 yılında öğrenme faaliyeti için interneti kullanan bireylerin oranı %7,8 iken 2023 yılında %18,7'ye yükselmiştir (Tablo 8). 2015 yılından 2023 yılına kadar çevrimiçi bir kurs almak, sesli veya görüntülü çevrimiçi araçların kullanımıyla eğitimciler ve öğrencilerle iletişim sağlamak, çevrimiçi öğrenme materyallerini kullanmak amaçlarıyla internet kullanan bireylerin oranı da önemli miktarda artmıştır. Bu artışa tetikleyen en önemli faktör 2019 yılında ortaya çıkan COVID-19 salgınıdır. COVID-19 salgınıyla çeşitli toplumsal birlikteliklerin kısıtlanması ya da kısıtlama gerekliliği öğrenme faaliyetlerini online olarak internet ortamında yaygınlaştırmıştır. Nitekim 2019 yılında öğrenme faaliyeti için internet kullanımı %6,6 düzeyindeyken 2020 yılına gelindiğinde %14,8 oranına sıçramış, 2023 yılında ise %18,3'ye yükselmiştir. COVID-19 salgını çevrimiçi kurs almak, sesli veya görüntülü çevrimiçi araçların kullanımıyla eğitimciler ve öğrencilerle iletişim sağlamak, çevrimiçi kurs alma dışında öğrenme materyallerini kullanmak amacıyla internet kullanım oranlarını da hızla artırmıştır. Nitekim 2019 yılında çevrimiçi kurs almak amacıyla internet kullanım oranı %3,3 iken 2020 yılında %8'e, çevrimiçi kurs alma dışında öğrenme materyallerini kullanmak amacıyla internet kullanım oranı %4,1'den %8,6'ya, sesli ve görüntülü çevrimiçi araçların kullanımıyla eğitimciler ve öğrencilerle iletişim sağlamak amacıyla internet kullanım oranı ise %3,1'den %9,2'ye yükselmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Son 3 ay içinde internet üzerinden eğitim, mesleki ve özel amaçlara yönelik yapılan öğrenme faaliyeti gerçekleştiren bireylerin oranı (%)

Yıllar	Öğrenme faaliyeti	Çevrimiçi bir kurs almak	Çevrimiçi kurs alma dışında çevrimiçi öğrenme materyallerini kullanmak	Sesli veya görüntülü çevrimiçi araçların kullanımıyla eğitimciler ve öğrencilerle iletişim sağlamak
2015	7,8	3,0	5,2	3,7
2016	7,1	2,7	5,1	3,4
2017	6,5	2,5	4,4	3,1
2018	-	-	-	-
2019	6,6	3,3	4,1	3,1
2020	14,8	8,0	8,6	9,2
2021	17,1	10,7	13,7	-
2022	15,9	7,7	10,7	10,6
2023	18,7	8,2	11,2	13,3

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

Günümüzde çeşitli öğrenme faaliyetleri amacıyla internet kullanımı artmaya devam etmektedir. Dolayısıyla COVID-19 salgınıyla birçok amaç için internet kullanımındaki artış çeşitli işlerde iletişim teknolojisi kullanımını da hızlandırmıştır.

Son yıllarda internetteki sosyal medya ve mesajlaşma uygulamalarının sayısı artmıştır. WhatsApp, Instagram, You Tube, Facebook, Twitter, Telegram, TikTok, SnapChat, BİP gibi sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları en çok kullanılanlarıdır. 2023 yılının son 3 ayı içerisinde WhatsApp en fazla kullanılan (%84,9) uygulama iken bunu You Tube

(%69), Instagram (%61,4) ve Facebook (%51,4) takip etmektedir. Twitter, Telegram, TikTok, SnapChat, BİP gibi sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları ise daha az oranda kullanılmaktadır (Tablo 9).

Tablo 9. Bireylerin son 3 ayda kullandıkları sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları

Sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları (2023 yılı)	Yüzde (%)
WhatsApp	84,9
Instagram	61,4
YouTube	69,0
Facebook	51,4
Twitter	23,7
Telegram	14,8
TikTok	17,1
Snapchat	9,6
BİP	4,0
Diğer	0,7

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

Çeşitli amaçlar için internet uygulamaları ve sosyal medya platformlarının sayısı arttıkça bireyler bu ortamlarda daha fazla zaman geçirmektedir. 2023 yılında bireylerin WhatsApp, Messenger, Skype, Facetime, Viber, Snapchat vb. uygulamaları kullanarak sesli veya görüntülü arama yapmak için internet kullanım oranları %92,5 ile oldukça yüksektir (Tablo 10).

Tablo 10. 2023 yılı son 3 ayda bireylerin interneti özel amaçlı faaliyetler için kullanımı

Özel amaçlı faaliyetler	Yüzde (%)
-e-posta göndermek/ almak	49,5
-İnternet üzerinden sesli veya görüntülü arama yapmak	92,5
-Sosyal medya üzerinde profil oluşturmak, mesaj göndermek veya fotoğraf vb. içerik paylaşmak	88,6
-Mesajlaşmak	96,0
-Çevrimiçi haber sitelerini, gazeteleri, dergileri okumak	68,1
-Mal ve hizmetler hakkında bilgi aramak	71,2
-İnternet bankacılığı	67,1
-Sağlıkla ilgili bilgi aramak	66,3
-Web siteleri veya sosyal medya aracılığıyla toplumsal veya siyasal konular ile ilgili görüşleri paylaşmak	15,2
-Mal veya hizmet satışı	10,9
-İş aramak ya da iş başvurusu yapmak	9,7
-Toplumsal veya siyasal bir konuda online tartışma/ oylamaya katılmak	5,4

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

Bireylerin Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat vb. sosyal medya platformlarında profil oluşturmak, mesaj göndermek veya fotoğraf vb. içerik paylaşmak amacıyla internet kullanım oranı %88,6'dır. Bu oranlar bireylerin sosyal medya platformlarında fazla zaman geçirdiklerinin önemli bir göstergesidir. WhatsApp, Messenger, Skype, Snapchat, Viber, BİP vb. uygulamalar üzerinden mesajlaşmak için internet kullanımı ise %96 ile en fazladır. Çevrimiçi haber sitelerini, gazeteleri, dergileri okumak, sağlıkla ilgili bilgi aramak, mal ve hizmet hakkında bilgi aramak ve internet bankacılığı işlemleri için ise

internet kullanımı daha düşüktür. Facebook, Twitter, Bloglar, Instagram, YouTube vb. sosyal medya aracılığıyla toplumsal veya siyasal konularla ilgili görüşleri paylaşmak; Facebook, Gittigidiyor, Sahibinden, Marketplace, Letgo, Dolap, Sahaf, BebeCruz, Tarz2 vb. siteler üzerinden mal veya hizmet satışı, iş aramak ya da iş başvurusu yapmak, toplumsal veya siyasal konularda online tartışma/oylamaya katılmak amacıyla internet kullanımı ise en düşük düzeydedir (Tablo 10).

İnternet ortamında bireylerin kişisel verilerine çeşit yöntemlerle erişim, interneti oldukça riskli ve tehlikeli bir alan durumuna getirmektedir. Bu nedenle bireyler kişisel verilerine erişimi sınırlamak ya da kişisel verilerini korumak için çeşitli yöntemler uygulamaktadırlar. Bu yöntemler arasında web sitelerinin kişisel verilerin güvenliğini sağlama konusunda sahip olduğu özelliklerini kontrol etmek %41,8 oranı ile en fazla tercih edilen yöntem iken, kişisel verilerin reklam amaçlı olarak paylaşımına izin vermemek %36,2 oranındadır. Bu yöntemleri sırasıyla, kişisel verileri vermeden önce web sitesi veya uygulamaların gizlilik politikasını okumak (%31,1); coğrafi konuma erişimi kısıtlamak veya engellemek (%27,1); profile, sosyal ağ sitelerindeki içerik bilgilerine veya paylaşılan çevrim içi depolama alanlarına erişimi sınırlandırmak (%26,5); web siteleri, arama motorları yöneticisi veya sağlayıcısından kişisel verilerin güncellenmesini veya silinmesini talep etmek (%13,1) yöntemleri takip etmektedir (Tablo 11).

Tablo 11. 2023 yılı son 3 ay içinde internet kullanan bireylerin kişisel verilere erişimi yönetmek amacıyla uyguladığı yöntemler ve oranı

Uygulanan yöntemler	Yüzde (%)
-Kişisel verilerinizi vermeden önce web sitesinin veya uygulamaların gizlilik politikasını okumak	31,1
-Coğrafi konumunuza erişimi kısıtlamak veya engellemek	27,1
-Profilinize, sosyal ağ sitelerindeki içerik bilgilerinize veya paylaşılan çevrim içi depolama alanlarınıza erişimi sınırlandırmak	26,5
-Kişisel verilerinizin reklam amaçlı olarak paylaşımına izin vermemek	36,2
-Web sitelerinin kişisel verilerinizin güvenliğini sağlama konusunda sahip olduğu özellikleri kontrol etmek (https siteleri, güvenli logolu veya sertifikalı olan siteler)	41,8
-Web siteleri, arama motorları yöneticisi veya sağlayıcısından kişisel verilerin güncellenmesini veya silinmesini talep etmek	13,1

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023.

İnternet kullanımının olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?

İnternet habercilikten medyaya, haberleşmeden bilgi paylaşımına, kamu ve bankacılık hizmetlerinden ticarete, tanıtım ve reklamdan seyahat ve tatile, sosyal ilişkiler ve kültürler arası etkileşimden eğlenceye, eğitimden çevre ve sağlığa kadar günlük yaşamla ilgili birçok alanda hayatımıza olumlu etkiler ve yenilikler getirmiştir. İnternet insanların duygularını ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilme, bilgiye daha kolay ulaşabilme ve dijital platformda oluşturulan sosyal arkadaşlık ortamları ile iletişim imkânı sağlamıştır ("Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu", 2019b ; "Güvenli Web", 2024a). İnternet sayesinde Dünya'nın birçok noktasındaki habere ve bilgiye anlık olarak ulaşarak, birçok olaydan anlık haberdar olunabilmektedir. Bireyler herhangi bir olay ya da konuya yönelik bilgi ve görüşlerini dijital platformlarda hızlı ve kolay bir şekilde paylaşabilmektedir. Bireyler zamandan ve mekândan bağımsız olarak kişilerarası çoklu

interaktif iletişim sağlayabilmektedir. Bu bağlamda hızlı ve ucuz olan iletişim hizmetlerinin etkisiyle kişiler sosyal hayatlarını yeniden biçimlendirmişlerdir. İnternet insan hayatının her alanında ekonomik ve hızlı haberleşmeye olanak sağlamıştır. İnternet aynı zamanda görsel içeriklere yer veren iletişim ağı olduğundan eğitimin, alışverişin, çalışma hayatının yeniden şekillenmesine neden olmuştur ("Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu", 2019b ; "Güvenli Web", 2024a).

İnternetin ve sosyal ağların her geçen gün çeşitlilik ve popülerite kazanması hem yetişkinler hem de çocuklar açısından kullanım alanlarının ve kullanım oranlarının artışına sebep olmuştur. Kullanım artışı ve çeşitliliğine bağlı olarak yeni özellikler öğrenilirken farklı deneyimler gerçekleştirilmektedir. Bu durum ise bazı risk ve tehlikeler içermektedir (Ölçer, 2019, s. 133). Sosyal ağlarda mahremiyete uyulmaması, sosyal ağ kontrolünün ya da yönetiminin nasıl sağlanması gerektiğinin kullanıcılar tarafından yeterince bilinmemesi, kullanıcıların bilgisizliğinden kaynaklı olarak kişisel verilerini bu ortamda paylaşarak kendilerini açık hedef yapmaları sosyal ağların en önemli güvenlik sorunlarıdır. Sanal ortamlar ya da sosyal ağlar birçok yenilik ve farklılığı kısa zamanda ve hızlı bir şekilde sunmasının yanında kişisel ya da kurumsal bilgi güvenliğini tehdit edecek birçok tehdit ve tehlikeyi de bulundurmaktadır (Yavanoğlu, Sağiroğlu ve Çolak, 2012, s. 23).

İnternet ortamında karşılaşılabilen risk ve zararlar genel olarak; internet bağımlılığı, kişisel verilerin ya da bilgilerin paylaşımı ile kimlik hırsızlığı, siber zorbalık, zararlı ya da yanlış bilgiye erişim, sanal dolandırıcılık, oltalama, zararlı olan yazılımlar, yabancılarla çevrimiçi ve çevrimdışı iletişim, yasadışı kumar, pornografi/çocuk istismarı/fuhuş, internette fazla zaman harcamaya bağlı sağlık sorunları ya da fiziki rahatsızlıklar, silah ve zararlı madde kullanımı, şiddet ve nefret ile ırkçılık faaliyetleri ve telif hakları ihlali olarak ifade edilebilir ("Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu", 2019c ; "Güvenli Web", 2024b). Sosyal ağlarda karşılaşılan en tehlikeli sosyal ağ saldırıları ise genel olarak; kimlik taklidi, istenmeyen e-postalar ve bot saldırıları, siteler arası istek sahteciliği saldırıları, kötü amaçlı sosyal ağ uygulamaları, sazan avlama saldırıları, casusluk ya da casus yazılımlar, sahte linkler ya da bağlantılar, bilgi toplama saldırıları gibi başlıklarda toplanabilir (Yavanoğlu, Sağiroğlu ve Çolak, 2012, s. 23).

İnternetin bireyler tarafından çok fazla kullanılması fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak bir takım olumsuzlara ya da rahatsızlıklara sebep olabilmektedir. İnterneti fazla kullanan bireylerde, sırt ve boyun ağrıları, uykusuzluk, sağlıksız beslenmeye bağlı aşırı kilo kaybı veya obezite, göz kuruluğu ve görme bozuklukları, kişisel bakım ve hijyeni aksatmaya bağlı rahatsızlıklar, el ve parmaklarda uyuşukluk, güçsüzlük ve ağrı gibi birçok fiziksel olumsuzluklar meydana gelmektedir ("Nadide-Ahmet Balaban Anaokulu", 2021).

İnternetin fazla kullanılması internet bağımlılığına sebep olmaktadır. İnternet bağımlılığı ise bireylerde sosyal medya, alışveriş, oyun, video-içerik, şans oyunları bağımlılığı gibi bağımlılık türlerini ortaya çıkarabilmektedir. İnternet bağımlılığı bireylerde; depresyon, anksiyete, dikkat eksikliği ve hafıza sorunları, gerçek dünya ve sosyal çevreden uzaklaşma, sorumluluklarını sürekli olarak erteleme ve aksatma, yalnızlık hissi, rutin işleri ve görevleri yaparken sıkılma, ani ruh durum değişiklikleri, önceliklerini belirleyememe veya planlarını sürekli erteleme, öfori gibi patolojik bozukluklar; zaman kavramını yitirmek, korku, kendini bazı konularda yetersiz görme, iş yapmaktan kaçınma, çevresindeki yakınlarını küçümseme gibi sosyal ve ruh durumu (psikolojik)

bozukluk ya da olumsuzluklara da neden olabilmektedir ("Nadide-Ahmet Balaban Anaokulu", 2021).

İnternet kullanımının olumsuz etkilerinden korunmak için neler yapılmalıdır?

Günümüzde kişisel ve kurumsal verilerin çok büyük bir kısmı bilgisayarlar da toplanarak işlenmekte ve saklanıp internet ağı üzerinden başka bilgisayarlar a aktarılmaktadır (Bayzan, Korkmaz ve Küçükali, 2009). Bu durum ise verilerin korunması açısından bir takım riskler içermektedir. 2016 yılında kişilerin haklarının her zaman ve her durumda korumayı amaçlayan 6698 sayılı "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Bu kanun çerçevesinde kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi için mücadele edilse de kurumsal ya da kişisel verilerin çeşitli şekillerde korunması kurumlar açısından bir iş sorumluğu, bireyler için ise bireysel bir sorumluluktur (Bayzan, Korkmaz ve Küçükali, 2009).

Türkiye’de "5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" çerçevesinde devletin ilgili ve yetkili kurumları tarafından ihbar ve şikayet durumlarında kısıtlamalar getirilmektedir. Fakat bu risklerle mücadelenin internete sadece yasal çerçevede kısıtlamalar getirilerek başarılabilmesi zordur.

Anayasanın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlıklı 41. maddesi ve "Gençliğin korunması" kenar başlıklı 58. maddesi hükümlerine dayanan güvenli internet hizmetine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar hukuki çerçevede internetin güvenli kullanımı yönünde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurulu tarafından "İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar" şeklinde düzenlenmiştir. Günümüzde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu’nca sunulan ve altyapısı erişim sağlayıcılarca oluşturulan, talebe bağlı, alternatif olarak ve ücretsiz sunulan güvenli internet erişim hizmeti verilmektedir ("Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu", 2019a).

İnternet ortamında sakıncalı içerikler ile karşılaşmak istemeyen bireyler internetin sağladığı imkânlardan faydalanmak için güvenli internet hizmetini tercih edebilmektedirler. Bu nedenle internet kullanımında yeterli bilince sahip olmayan kişilerin internet kaynaklı çeşitli mağduriyetler yaşamaması için güvenli internet hizmetlerinden yararlanmaları oldukça önemlidir.

Aşırı ve kontrolsüz internet ve sosyal medya kullanımı birçok soruna neden olduğu gibi toplumun temel taşı olan aile yapısında kültürel ve geleneksel değerlerin bozulmasına da neden olmaktadır. Bu durumun önlenmesi ya da azaltılmasının en önemli noktaları ise internet kullanımının; çeşitli olumsuzlukların önlenmesi, zamanın dikkatli kullanımı, aile değerlerinin ve toplumsal değerlerin yitirilmemesi adına gereksiz durumlarda kısıtlanması, uygun olmayan web siteleri ve sosyal medya ortamlarını önleyici önlemler alınmasıdır.

Sonuç ve Öneriler

Teknolojinin gelişimi ve yaygınlaşması neticesinde dijitalleşmenin hızla arttığı Türkiye’de hanelerde internet erişimi ve bireylerde internet kullanımı hızla artmaktadır. 2023 yılı itibariyle Türkiye’de hanelerde internete erişim oranı %95,5’e, bireylerde internet kullanım oranı ise %87,1’e ulaşmıştır.

İnternet bireylerin cinsiyet, yaş, meslek, işgücü, sosyo-ekonomik durum gibi özelliklerine bağlı olarak sesli ve görüntülü aramak, bilgi sorgulamak, olaylardan haberdar olmak, çevrimiçi haber-gazete ve dergi okumak, mesajlaşmak, video ve fotoğraf göndermek-izlemek ya da indirmek, eğitim, sağlık, kamu ve bankacılık hizmetleri ve erişimi, alışveriş, mal ve hizmetler hakkında bilgi almak, e-ticaret, toplumsal veya siyasal konularda tartışmak ya da oylamaya katılmak, iş aramak ve iş başvurusu yapmak gibi çeşitli amaçlarla bireyler tarafından kullanılmaktadır.

Yapılan çalışmada 16-74 yaş aralığındaki bireylerde internet kullanımının genel olarak yaş, cinsiyet, meslek, işgücü gibi özelliklere bağlı olarak değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Hanelerde internete erişim ve bireylerde internet kullanım oranları TÜİK düzey 1 istatistik bölgelerine göre incelenmiştir. TÜİK düzey 1 istatistik bölgelerini oluşturan illerin bulunduğu coğrafi bölgelerde coğrafi koşullarda farklılıklar bulunmasıyla ilişkili olarak hanelerde internete erişim ve bireylerin internet kullanım oranlarında da farklılıkların olduğu saptanmıştır. Türkiye’de düzey 1 istatistik bölgelerinin bulunduğu coğrafi bölgelere göre farklılaşan coğrafi koşullar bireylerin ve hanelerin yaşam koşullarını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Türkiye’de yüksekliğin ve engebeliğin fazla olduğu doğu, kuzey ve güneydeki coğrafi bölgelerinin kırsal kesimlerinde hanelerin internet erişimi ve bireylerin internet kullanımı diğer coğrafi bölgelerin doğal coğrafi şartlarına göre zorlaşabilmektedir. Bu bölgelerin yüksek dağlık alanları ile vadi tabanları ve vadi yamaçlarında özellikle kış mevsiminde internete erişimin kısıtlı olmasından bireylerin internet kullanımı da kısıtlı olabilmektedir. Nitekim 2023 yılı Türkiye’nin doğu, kuzey ve güney kesimlerinde yer alan TRB Ortadoğu Anadolu, TRA Kuzeydoğu Anadolu, TRC Güneydoğu Anadolu, TR9 Doğu Karadeniz, TR8 Batı Karadeniz, TR5 Akdeniz düzey 1 istatistik bölgelerinde bireylerin internet kullanım oranı diğer istatistik bölgelerine göre daha azdır.

İnternet kullanım oranı bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim, durumu ve meslek grubuna göre şekillenen sosyo-ekonomik durumlarına göre de değişebilmektedir. Yapılan çalışmada 16-44 yaş aralığındaki bireylerin internet kullanım oranı 2023 yılının son 3 ayı içerisinde %90’ların üzerinde, 65 ve üzeri yaş grubundaki bireylerde ise bu oranın %40’lar düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu durum bireylerin yaşları ilerledikçe internet kullanım oranlarının azaldığını gösteren önemli bir kanıttır.

2004 yılında erkeklerde internet kullanım oranı %25,7 iken kadınlarda %12,1 idi. 2023 yılında erkeklerde internet kullanım oranı %90,9 düzeyine, kadınlarda ise %83,3’e yükselmiştir. Erkeklerin internet kullanım oranının kadınlardan fazla olmasının nedenleri hakkında kayda değer bilimsel veriler olmasa da bunun en önemli nedenlerinin Türkiye’nin geri kalmış bölgeleri olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere bazı bölgelerde kadınların geleneksel aile yapısı ve anlayışına bağlı olarak birçok durumda aile baskısı altında olmasından ve Türkiye genelinde kadınlarda eğitim seviyesinin erkeklere göre daha düşük olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. 2023 yılının son 3 ayı içerisinde internet kullanım sıklığının erkeklerde %89,8 ile kadınların internet kullanım sıklığı olan %82,1’den fazla olması bu olasılığı destekler niteliktedir.

Bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe internet kullanım oranları da artmaktadır. Nitekim 2023 yılında ilköğretim mezunu olmayan bireylerin internet kullanım oranı %35,3 ve ilköğretim mezunu bireylerde %75,9 iken, ilköğretim ya da ortaokul mezunlarında %93,6 oranında,

lise ya da mesleki lise mezunlarında %97,2 düzeyinde, üniversite ve üzeri mezunlarda ise %99,4 olduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyine göre internet kullanımının artması, bireylerin eğitim düzeyine göre şekillenen sosyal ve mesleki hayatlarının gereği olarak internet kullanma gerekliliğinden kaynaklanabilir.

Bireylerin mesleklerine göre internet kullanım oranlarında 2013 yılından 2023 yılına kadar önemli artışlar gerçekleşmiştir. 2023 yılında internet kullanım oranı profesyonellik gerektiren meslek grupları ile yöneticiler ve büro hizmetlerinde çalışanlarda %99'un üzeri ile en fazladır. Bu durum büyük bir olasılıkla bu meslek gruplarındaki bireylerin iş hayatlarındaki hizmet akışında internetin gerekliliğinden olabilir. Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar ile tarım, ormancılık ve su ürünleri işlerinde çalışanlarda ise internet kullanım oranları bu meslek gruplarına göre oldukça azdır.

2019 yılında ortaya çıkan COVID-19 salgınıyla çeşitli toplumsal birlikteliklerin kısıtlanması ya da kısıtlama gerekliliği öğrenme faaliyetlerini online olarak internet ortamında yaygınlaştırmıştır. 2019 yılında öğrenme faaliyeti için interneti kullanan bireylerin oranı %6,6 iken 2020 yılına gelindiğinde %14,8 oranına doğru önemli sıçrama olmuştur. 2023 yılında ise bu oran %18,3'ye yükselmiştir. COVID-19 salgını çevrimiçi kurs almak, sesli ya da görüntülü çevrimiçi araçların kullanımıyla eğitimciler ve öğrencilerle iletişim sağlamak, çevrimiçi kurs alma dışında öğrenme materyallerini kullanmak amacıyla internet kullanım oranlarını da hızlı bir şekilde artırmıştır. 2019 yılında çevrimiçi kurs almak amacıyla internet kullanım oranı %3,3 iken 2020 yılında %8'e yükselmiş; çevrimiçi kurs almanın dışında öğrenme materyallerini kullanmak amacıyla internet kullanım oranı %4,1'den %8,6'ya, sesli ya da görüntülü çevrimiçi araçların kullanımıyla eğitimciler ve öğrencilerle iletişim sağlamak amacıyla internet kullanım oranı ise %3,1'den %9,2'ye yükselmiştir. Kısacası COVID-19 salgını birçok alanda olduğu gibi öğrenmeye dayalı çok sayıda faaliyetin internet ortamına daha hızlı bir şekilde taşınması için önemli bir basamak oluşturmuştur.

İnternet kullanımı insanların hayatlarında çeşitli kullanım amaçlarına bağlı olarak kolaylıklar ve avantajlar sağladığı gibi birçok açıdan da riskler ve tehditler bulundurmaktadır. Bu bakımdan kişilerin mağduriyetinin önlenmesi için günümüzde güvenli internet kullanımı oldukça önemli bir konu haline gelmiştir. Bunun yanı sıra bireylerin internette ve sosyal medya ya da dijital platformlarda çok fazla zaman harcamaları internet bağımlılığını ortaya çıkarmaktadır. İnternet bağımlılığı ise kişilerde birçok fiziksel, sosyal ve ruhsal (psikolojik) rahatsızlık ve olumsuzluklara neden olmaktadır. Kontrolsüz ve çok fazla internet kullanımı toplumun temel taşı olan aile düzeni ve yapısının zamanla bozulmasına, kültürel değerlerin yitirilmesine yol açmaktadır. Bu olumsuzlukların önlenmesi için yetişkin bireylerin medya okuryazarlığı ve güvenli internet kullanımı açısından bilinçlilik kazanması ile internet kullanımında riskler, tehditler ve olumsuz sonuçlara karşı daha duyarlı olmaları gerekmektedir.

İnternet kullanan bireylerin kişisel verilerine erişimi kontrol altında tutmak amacıyla uyguladığı çeşitli yöntemler olsa da kişisel ya da ailevi olarak mağduriyetlerin yaşanmaması için ebeveynlerin ebeveyn olmanın gerekliliği açısından çocuklarının hangi internet siteleri ve sosyal medya platformlarında gezindiklerini kontrol etme yönünde kontrol mekanizmalarıyla hareket ederek, gerçek hayatta koydukları kurallar gibi sanal ortam için de çeşitli kurallar koymaları, uygun olmayan web siteleri ve sosyal medya ortamlarını önleyici yönde önlemler almaları oldukça önemlidir.

Güvenli internet hizmetleri alma bilincinin gerek ebeveynlerde gerekse çocuklarda kazanılması çeşitli mağduriyetlerin yaşanmaması için büyük öneme sahiptir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Bu çalışma etik kurul onayı gerektirmektedir.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – İthenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	Tek yazarlı araştırma makalesi
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. This study does not require ethics committee approval.
Plagiarism Checks	Yes - İthenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions	Single author research article

Kaynakça | References

- Akbaş, Y. (2020). *Türkiye'nin Nüfus Coğrafyası*. Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası içinde bölüm (Editörler: Doğanay, S. ve Alım, M.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arınç, K. (2018). *Ege ve Marmara Bölgeleri (Doğal, Beşeri, İktisadi ve Siyasal Yönleriyle)*. Erzurum: Biyosfer Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Aylar, F. (2015). *Türkiye'nin Dağları*. Türkiye Fiziki Coğrafyası içinde bölüm (Editörler: Akengin, H. ve Dölek, İ.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bayzan, Ş., Korkmaz, V. ve Küçükali, M. (2009). Türkiye'de internetin güvenli kullanımı ve istenmeyen içeriğe karşı bilişim şuuru geliştirilmesine yönelik bir çalışma. 3. *Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu*.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (Aralık 2022). *Türkiye'de Dijital Dönüşüm ve Dijital Okuryazarlık*. Ankara.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2019a). Güvenli internet hizmeti. Erişim adresi: <https://internet.btk.gov.tr/guvenli-internet-hizmeti>
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2019b). İnternetin getirdiği fırsat ve faydalar. Erişim adresi: <https://internet.btk.gov.tr/internetin-getirdigi-firsat-ve-faydalar>
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2019c). İnternetin riskleri ve zararları. Erişim adresi: <https://internet.btk.gov.tr/internetin-riskleri-ve-zararlari>
- Canbek, G. ve Sağıroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10(1), 33-39.
- Doğanay, H. ve Orhan, F. (2016). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Görgün Baran, A., Koçak Kurt, Ş. ve Serdar Tekeli, E. (2017). Yaşlıların Dijital Teknolojileri Kullanım Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 45, (1-24).
- Güler, N., Bayzan, Ş. ve Güneş, A. (2016). İnternette çocuklara yönelik riskler ve ailelerin bilinçlendirme faaliyetlerindeki rolü. 10. *Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Sempozyumu*, 1-11.
- Güvenli Web (2024a). İnternetin getirdiği fırsat ve faydalar. Erişim adresi: <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/dlGoa.pdf>
- Güvenli Web (2024b). İnternetin riskleri ve zararları. Erişim adresi: <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/dlGoa.pdf>
- İlhan, V. ve Aydın, H. (2019). Okul topluluğu üyelerinin internet ve mobil iletişim teknolojileri ile etkileşimin olası riskleri üzerine düşünceleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(64), 755-772.
- Karabağ, S. ve Şahin, S. (2014). *Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Nadide-Ahmet Balaban Anaokulu (2021). Teknoloji Bağımlılığının Nedenleri, Zararları ve Önleme Yolları. Erişim adresi: https://nabanaokulu.meb.k12.tr/icerikler/teknoloji-bagimlilikinin-nedenleri-zararlari-ve-onleme-yollari_10927264.html
- Ölçer, N. (2019). Çocukların internet kullanımına yönelik ebeveynlerin risk algısı üzerine bir inceleme. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, 13, 128-150.
- Özbay, H. İ. (2021). İnternet ortamında çocukların korunması. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 128(253), 441-460.
- Özgür, M. (2001). *Türkiye Coğrafyası*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.
- Şahin, C. (2002). *Türkiye Fiziki Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, C., Doğanay, H. ve Özcan, N. A. (2006). *Türkiye Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, S. (2010). *Geçmiş Günümüz ve Gelecekte Nüfus Gerçeği*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tanoğlu, A. (1966). *Nüfus ve Yerleşme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1183. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı No: 45. Baha Matbaası.
- TÜİK (2023). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407)
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2011). *Beşeri Coğrafya (İnsan, Kültür, Mekan)*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Yavanoğlu, U., Sağıroğlu, Ş. ve Çolak, İ. (2012). Sosyal ağlarda bilgi güvenliği tehditleri ve alınması gereken önlemler. *Politeknik Dergisi*, 15(1), 15-27.